

ЗМІСТ

«Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського:
одна гуцульська шекспіріана, три мандрівки
надчеремоською Рив'єрою. *Олена Пелешенко* 7

ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ 33

НОВЕЛИ 123

Дебют 123

На острові 171

Цвіт яблуні (Етюд) 201

В дорозі 215

«Культура вийшла з “Тіней...”».

Віталій Гордієнко 239

«Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського: одна гуцульська шекспіріана, три мандрівки надчеремоською Рив'єрою

В абрисах сюжету «Тіней забутих предків» прочитується дуже відомий і дуже шекспірівський сюжет — історія трагічного кохання двох нащадків ворожих родин, українських Ромео та Джульєтти, Івана Палійчука й Марічки Гутенюк. Місцем дії повісті обрано карпатські пейзажі. Наддніпрянець Михайло Коцюбинський, уперше побачивши Гуцульщину вже в зрілому віці, знову мріяв повернутися з твердим наміром «вивезти звідти тему». І вивіз. Саме йому судилося ввести локальний «гуцульський текст» у загальноукраїнський літературний обіг, а згодом — за посередництва Сергія Параджанова — у кінематограф. Серйозно поставившись до дослідження побуту, міфології, антропологічних типів гуцулів, вивчав говірки їхніх сіл, робив записи й укладав словнички, шукав місцеві квіти й трави, розпитуючи в місцевих їхні назви, ходив подивитися на весілля

та характерні для цього краю забави при мертвому (так звані «грашки»), усе збираючи благодатний матеріал для творчості. А потім дуже тішився, що привіз додому в Чернігів із Карпат такий безпрограшний план нового твору, що аж сам собі заздрило.

Михайло Коцюбинський негайно сів за продумування композиційних схем, і зусилля були недаремними: «Тіні забутих предків» стали не просто першим, а й найпопулярнішим текстом у каноні, базованим на карпатській темі, обігнавши за кількістю театральних постановок та ілюстрацій (серед них — Михайло Жук, Олена Кульчицька, Іван Філонов, Любомир Прийма, Георгій Якутович) навіть твори носіїв цієї автентичної культури. Як-то досі невідомий широкому читацькому загалу написаний гуцульським діалектом роман «Дідо Иванчик» Петра Шекерика-Дониківа, присвячений життю горянина, мисливця і мольфара наприкінці ХІХ — на початку ХХ століття.

Повість Михайло Коцюбинський дошліфував восени 1911 року й надрукував на сторінках львівського «Літературно-наукового вісника» в 1912 році (том 57, книга 2). У листі до Могилянського від 4 листопада 1911 року щасливий митець писав: «Дуже був зайнятий своїм оповіданням, але нарешті скінчив. Називається воно “Тіні забутих предків”, розміром буде трохи більше трьох аркушів друку. Не знаю, чи воно вдалося мені, але коли б я хоч трохи переніс на папір колорит Гуцульщини і запах Карпат, то й з того був би задоволений». Вимогливий до себе Коцюбинський, щоправда,

ТІНІ

ЗАБУТИХ

ПРЕДКІВ

Іван був дев'ятнадцятою дитиною в гуцульській родині Палійчуків. Двадцятою і останньою була Анничка.

Не знати, чи то вічний шум Черемошу і скарги гірських потоків, що сповняли самотню хату на високій кичері, чи сум чорних смерекових лісів лякав дитину, тільки Іван все плакав, кричав по ночах, погано ріс і дивився на неню таким глибоким, старече розумним зором, що мати в тривозі одвертала од нього очі. Не раз вона з ляком думала навіть, що то не від неї дитина. Не «сокотилася» баба при злогах, не обкурила десь хати, не засвітила свічки — і хитра бісиця встигла обмінати її дитину на своє бісеня.

Туго росла дитина, а все ж піростала, і не стямились навіть, як довелося шити їй штани. Але так само була чудна. Дивиться перед себе, а бачить якесь далеке і не відоме нікому або без причини

«Культура вийшла з “Тіней...”»

Щойно ви прочитали одну з найвідоміших і найканонічніших історій про кохання в українській літературі. Сподіваюся, вам сподобалося й ви так само палко прагнете дізнатися, що трапилось із цим твором далі, адже очевидно, що така історія не могла не переродитися в іншу форму й залишитися на полицях бібліотек та в підручниках з літератури. Якщо ви хоч трохи цікавилися українським кінематографом, то не варто бути екстрасенсом, аби зрозуміти, що зараз ми поговоримо про легендарну екранізацію повісті Михайла Коцюбинського від Сергія Параджанова, випущену на екрани в 1964 році на честь сторіччя автора. Я спробую розповісти історію створення фільму, познайомити вас із його творцями, пояснити, чому про нього говорять усі, розкрити геніальну сутність цієї кінострічки, а головне — підштовхнути вас до її перегляду. Адже хоч цей фільм, за версією кінокритиків, визнаний найкращим у нашій історії, його бачили так мало українців, а ще менше — зрозуміли, чому ним так захоплюються. Проте спочатку потрібно зануритися в передумови його створення. <https://bit.ly/3WHA1yG>

Український кінематограф — це річ у нашому суспільстві, так би мовити, дискусійна. Люди, які не цікавляться його історією, можуть думати, що реальний розвиток і загалом становлення українського кіно розпочалися лише зараз, після 2014 року. Насправді ж його коріння сягає 1911-го, коли вийшов перший повнометражний німий фільм режисера Данила Сахненка «Запорізька Січ», від якого наразі залишилися лише деякі кадри. Відтоді процес набув активного розвитку, однак тривав у різних формах і в межах різних держав, що часом допомагало, а часом приголомшливо шкодило.

У часи Української Держави Гетьман Павло Скоропадський дав наказ про українізацію кіно й створив аналог сучасного Держкіно під назвою «Українфільм». На жаль, усі стрічки, вироблені там, утрачені.

Після низки історичних перипетій і війн наші землі ввійшли до складу СРСР, тож упродовж наступних 70 років українське кіно вважалося лише частиною радянського. Саме тому, попри потужний розвиток цієї ніші, фільми знімали російською, україномовних же стрічок було створено дуже мало. Через це багато кінострічок, знятих в Україні, важко назвати власне українськими, хоча все ж у деяких роботах можна легко відчитати наші контексти. Пригадаймо, зокрема, ще одну легенду українського кіно — фільм «Земля» Олександра Довженка. Тому загалом кінематографічну історію України цього періоду можна назвати продуктивною.